

О Т Ч Е Т **ЗА РАБОТАТА НА НАЦИОНАЛЕН ПАРК-МУЗЕЙ** **„ШИПКА-БУЗЛУДЖА“ ПРЕЗ 2025 ГОДИНА**

ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЧИ ПРЕЗ 2025 г.

1. Участие на Национален парк-музей (НПМ) „Шипка-Бузлуджа“ в организацията на националните чествания, посветени на 147-мата годишнина от Освобождението на България от турско робство, 157-мата годишнина от подвига на обединената чета на Хаджи Димитър и Стефан Караджа и 148-мата годишнина от Шипченската епопея.

2. Опазване и научна обработка на съхраняваните и новопостъпилите движими културни ценности и предмети във фонда на музея.

3. Решаване на въпроса с документирането на собствеността на предоставеното за управление на музея държавно имущество.

4. Провеждане на процедура по реда на Закона за обществените поръчки за избор на изпълнител на съгласувания от Министерството на културата проект за реставрация и консервация на Паметника на свободата.

5. Изпълнение на проект „Изработване на Тематико-експозиционна документация, проектиране и дизайн на постоянна експозиция на Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“ в Паметника на свободата на връх Шипка – „Шипченска епопея“.

I. ОТДЕЛ „ФОНДОВЕ“

В изпълнение на годишния план на музея през 2025 г. дейността на отдела бе насочена към попълване на фондовите сбирки с нови документи, снимки и други архивни материали, обработка на новопостъпилите материали, участие в подготовката на организираните през годината временни експозиции с движими културни ценности и предмети от фондовете на музея.

През отчетната година в основния и научно-спомагателния фонд на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ постъпиха 84 броя материали. След извършването на шест процедури по идентификация на придобити или дарени на музея вещи 61 броя от тях бяха идентифицирани като движими културни ценности и инвентирани в съответните сбирки на основния музееен фонд. Останалите 23 броя вещи не бяха идентифицирани като движими културни ценности и бяха инвентирани в сбирките на научно-спомагателния фонд на НПМ „Шипка-Бузлуджа“. В резултат на това към 31.12.2025 г. наличният музееен фонд включва 24836 движими културни ценности и предмети, от които: 10954 броя са инвентирани в основния музееен фонд, седем броя – в обменния фонд, а 13875 броя – в научно-спомагателния фонд.

Всички движими културни ценности и предмети са заведени в инвентарните книги. За новопостъпилите е изготвена необходимата документация съгласно изискванията на Наредба Н-6/11.12.2009 г. за формиране, управление и идентификация на музейните фондове.

На основание чл. 29, ал. 1, ал. 5 и 6, чл. 30, ал. 1, т. 1 и чл. 31 от Наредба Н-6/11.12.2009 г. за формиране, управление и идентификация на музейните фондове, със Заповед № 8/09.01.2025 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, бе извършена пълна инвентаризация на движимите културни ценности от основния и обменния фонд на музея. Резултатите от инвентаризацията са отразени в Констативен протокол от 11.12.2025 г. Липси не са констатирани. Състоянието на инвентираниите в музейните фондове движими културни ценности е добро.

На основание на чл. 29, ал. 5 и 6 и чл. 30, ал. 1, т. 2 от Наредба Н-6/11.12.2009 г. за формиране, управление и идентификация на музейните фондове, със Заповед № 188/23.09.2025 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, бе извършена задължителната годишна инвентаризация на движимите културни ценности от благородни метали, включени в основния фонд на музея. Резултатите от инвентаризацията са отразени в Протокол №

1/02.10.2025 г. Липси не са констатирани. Състоянието на инвентираниите в музейните фондове движими културни ценности е добро.

През 2025 г. 201 броя движими културни ценности и предмети от фонда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха включени в тринадесет временни експозиции, представени в градовете Чирпан, Харманли, Ямбол, Димитровград, Бургас, Плевен, Севлиево, София, Брезник, Габрово, Казанлък и с. Жеравна, община Котел.

През отчетната година двамата уредници в отдела консултираха и предоставяха за ползване материали от фонда на музея на специалисти-историци, граждани, студенти и ученици. Беше продължено сътрудничеството с филателиста Марин Христов, от личната колекция на който бяха сканирани 80 броя филателни материали, които попълниха дигиталната колекция от снимки и пощенски картички на музея.

За всички организирани през отчетната година от НПМ „Шипка-Бузлуджа“ прояви се събираха публикуваните в пресата материали, както и плакати и покани.

През 2025 г. уредниците в отдел „Фондове“ Георги Стойков и Деница Рахнева участваха активно в работата на екипа, ангажиран с изпълнението и отчитането на проекта „Изработване на Тематико-експозиционна документация, проектиране и дизайн на постоянна експозиция на Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“ в Паметника на свободата на връх Шипка – „Шипченска епопея“, финансиран по обявената през 2024 г. от Министерството на културата конкурсна сесия „Дейности по опазване и представяне на движимото културно наследство и визуалните изкуства в музеите и художествените галерии“.

II. ОТДЕЛ „НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА И ЕКСПОЗИЦИОННА ДЕЙНОСТ“

В изпълнение на задачите, заложи в годишния план за 2025 г., специалистите от отдела насочиха усилията си към:

- подготовка на честванията на 147-мата годишнина от Освобождението на България от турско робство, 157-мата годишнина от подвига на обединената чета на Хаджи Димитър и Стефан Караджа и 148-мата годишнина от Шипченската епопея;
- изработването на Тематико-експозиционната документация за новата постоянна музейна експозиция „Шипченска епопея“;
- поддържане на постоянната експозиция на музея в Паметника на свободата и откритите експозиции в парковете „Шипка“, „Бузлуджа“ и „Шейново“;
- изработване на временни експозиции;
- участие в научни конференции;
- публикуване на резултатите от направените проучвания.

Експозиции

1. Постоянна експозиция в Паметника на свободата

През изминалата година постоянната експозиция в Паметника на свободата бе поддържана в добър вид. Витрините се почистваха редовно. Проблемите, възникващи в процеса на работа, своевременно се отстраняваха. В монумента е монтирана и действа система за видеонаблюдение, с пултове за наблюдение, разположени в административната сграда на музея на връх Шипка и в Паметника на свободата. По всички етажи са разположени пожарогасители. Поддържаната постоянна температура от 18 – 19 градуса се отразява благоприятно върху състоянието на включените в постоянната експозиция движими културни ценности и предмети.

Като най-сериозен проблем продължава да стои решаването на въпроса с проникващата в паметника влага. В резултат на това цокълът около стълбите, водещи към панорамната площадка на места е обелен или напълно липсва. При проливни дъждове вода тече в каменния тунел, отвеждащ към експозицията, и североизточната стена на костницата. Проблемът частично е овладян с разположените по етажите на паметника влагоизсушители. Тежките метеорологични условия и широките температурни амплитуди на връх Шипка,

силните ветрове и честите случаи на директни попадения на мълнии върху паметника са причина за откъртване на части от фугировката на фасадата. Това създава предпоставки от нараняване на музейните работници и посетителите на монумента. От ремонт и реставрация се нуждае каменната настилка около монумента, която на места е увредена.

В изпълнение на заповед № 162/07.11.2023 г. на директора на музея всеки месец през отчетната година специалисти от отдела извършваха проверка на съдържанието и състоянието на постоянната експозиция в Паметника на свободата и на книгата, в която се описва нейното съдържание и състояние. Липси на експонати и нередовности при воденето на книгата не са констатирани. Докладите се представяха на ръководството на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

2. Външни експозиции

През 2025 г. откритата експозиция в Национален парк „Шипка“ се поддържаше в добър вид. Тревните площи около Паметника на свободата, Голямото руско гробище, Големия руски паметник, батареите на Предната позиция и паметниците край пътя, водещ към върха се окосяваха редовно. Редовно окосявани бяха и прилежащите пространства на паметниците на 3-та и 5-та опълченски дружини и подпоручик Сергей Коко, изградени на североизточния склон на връх Шипка. Заради недостига на работници и отдалечеността от Паметника на свободата, Командният пункт на генерал Столетов и Зимната войнишка землянка, намиращи се на Главната позиция, през отчетната година отново останаха затворени за посещение.

Паметниците и една част от пешеходните алеи, изградени в Национален парк „Бузлуджа“, бяха редовно почиствани и поддържани. За поредна година паметниците в „Парка на победата“ при с. Шейново, община Казанлък, отново останаха в страни от работата на отдела. Като задача за 2026 г. остава изпълнението на указанията на Главна дирекция „Инспекторат за опазване на културното наследство“ към Министерството на културата за почистване и реставрация и консервация на Паметника на победата. Установеното през годините добро сътрудничество между НМП „Шипка-Бузлуджа“ и кметството в с. Шейново позволи тревните площи около този монумент и през 2025 г. да бъдат поддържани в добро състояние. Отново заради недостига на работници, изградените в района на някогашното бойно поле при с. Шейново паметници не бяха почиствени от израсналата храстовидна и тревна растителност.

3. Временни експозиции

През изтеклата година специалистите от музея изготвиха 21 временни експозиции. Освен информационните табла и други нагледни материали, в тринадесет от тях бяха представени движими културни ценности и предмети от фонда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

По идея на отдела, съвместно с Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ – София, беше подготвена изложбата „В памет на безсмъртните...“. В нея бяха представени акварелни портрети на опълченци на художника Стефан Ковачев, съхранявани във фонда на музея. Проучвателската и изследователската работа по темата в Българския исторически архив беше извършена от уредниците Даниела Димитрова и Златина Чорева. В изложбата бяха представени тридесет акварелни портрети и тридесет информационни табла за всеки от нарисуваните опълченци, оригинални документи, фотографии, ордени и медали. При голям зрителски и медиен интерес, експозицията беше представена пред публика на 28.02.2025 г. в Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София и на 07.08.2025 г. в Художествената галерия в Казанлък.

Реализираните през 2025 г. временни експозиции спомогнаха за по-пълното представяне на националноосвободителните борби на българския народ през епохата на Българското възрождане, изграждането на Паметника на свободата и дейността на музея пред гражданите, посещаващи монумента, обществеността и гостите на градовете Казанлък, Ямбол, Чирпан, Харманли, Севлиево, Враца, Бургас, Лом, Димитровград, Брезник, Плевен,

Стара Загора, Карлово, София, Калофер, Габрово, с. Жеравна, община Котел и върховете Шипка и Бузлуджа (виж.: *Приложение № 1* и *Приложение № 2*).

Изработване на документацията на постоянна експозиция „Шипченска епопея“

Основен момент в работата на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ през отчетната година беше завършването на работата по проект: „Изготвяне на Тематико-експозиционна документация, проектиране и дизайн на постоянната експозиция на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в Паметника на свободата на връх Шипка – „Шипченска епопея“. В работния екип бяха включени директорът на музея д-р Чавдар Ангелов, ръководителят на звено „Връзки с обществеността и реклама“ Мая Миланова, уредниците от отдел „Фондове“ и отдел „Научноизследователска и експозиционна дейност“ Деница Рахнева, Георги Стойков, Даниела Димитрова и Златина Чорева и музейният фотограф Христо Генов. Като външни консултанти в екипа бяха привлечени проф. д.и.н. Вера Бонева и проф. д-р Петко Ст. Петков. Постоянната експозиция „Шипченска епопея“ ще бъде изградена след изпълнението на съгласувания със Становище изх. № СТ-84-347/27.09.2022 г. на Министерството на културата работен проект за реставрация и консервация на Паметника на свободата. Проектът за постоянна експозиция „Шипченска епопея“ беше финансиран по обявена през 2024 г. от Министерството на културата сесия за целево финансиране на проекти в областта на движимото културно наследство, музеите и художествените галери и е на стойност 59720,76 лева.

Разработването на Концепцията на постоянната експозиция „Шипченска епопея“ започна в началото на януари 2025 г. В процеса на работа бяха проведени работни срещи, на които бяха уточнени основните моменти на концепцията. Тя беше представена на научните консултанти по проекта проф. д.и.н. Вера Бонева и проф. д-р Петко Ст. Петков. След получаване на тяхното експертно становище, в резултат на което бяха нанесени корекции, беше оформен нейният окончателен вариант. Изработването на Тематичната структура на новата постоянна експозиция започна през втората половина на януари 2025 г. Бяха проведени работни срещи и проучвателска работа от музейния екип, в които онлайн се включиха научните консултанти по проекта, след което беше оформен окончателният вариант на тематичната структура с включена библиография на български и чуждестранни източници, използвани при нейното разработване.

Изработването на Тематико-експозиционния план на постоянна експозиция „Шипченска епопея“ стартира след проведена задълбочена проучвателска работа от музейния екип, която беше извършена в тясно партньорство и съдействие на Държавния военноисторически архив – Велико Търново. В хода на работата бяха изготвени текстовете за експозиционните табла и дигиталните екрани, за допълнителната информация за ключови събития и експонати, свързани с военните операции в района на Шипченския проход през Руско-турската война 1877 – 1878 г., която ще бъде представена чрез QR-кодове, както и анотациите към експонатите и илюстративния материал. Направен беше подбор на движимите културни ценности и предметите от фонда на музея и на илюстративния материал, които ще бъдат включени в постоянната експозиция. Тематико-експозиционният план периодично беше представян на проф. д.и.н. Вера Бонева и проф. д-р Петко Ст. Петков за експертно мнение и корекции, които бяха взети предвид при оформянето на неговия окончателен вариант.

Изработване на проект за художествено-пространственото оформление на експозицията беше извършено от „Вамос“ ООД – София. В началото на януари 2025 г. представители на проектантите извършиха оглед на място на интериорното пространство в Паметника на свободата. В няколко работни срещи бяха уточнени отделни въпроси, свързани с вида на материалите на експозиционните табла, начина на експониране на художествените произведения, вида, броя, размерите и изработката на климатизираните витрини, в които ще бъдат представени движимите културни ценности и тяхното позициониране в интериорното пространство. Беше уточнено, че текстовата и илюстративната информация в 7-ма и 8-ма зали на постоянната експозиция ще бъде показана

на дигитални екрани, което би дало възможност за представяне на тематични експозиционни разкази, филми и други визуални материали, посветени на годишнини от бележити събития или личности от историята на националноосвободителните борби на българския народ срещу османското владичество, историята на Българската армия и на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Междувременно текстовете за експозиционните табла и дигиталните екрани, за допълнителната информация за ключови събития и експонати, свързани с военните операции в района на Шипченския проход през Руско-турската война 1877 – 1878 г., която ще бъде представена чрез QR-кодове, както и анотациите към експонатите и илюстративния материал, бяха преведени на руски и английски езици. Успоредно с това бяха заснети движимите културни ценности и предметите от фонда на музея, които ще бъдат включени в постоянната експозиция. Съгласно нормативно-установените изисквания, на 04.07.2025 г. на проф. д.и.н. Милко Палангурски и на проф. д-р Пламен Митев бе възложено написването на рецензии за всеки раздел от проекта на Тематико-експозиционния план на постоянната експозиция „Шипченска епопея“. Рецензиите бяха представени на музея съответно на 18.08.2025 г. и 22.08.2025 г.

Заради предвидените намеси в интериорното пространство на Паметника на свободата, на 07.07.2025 г. Тематико-експозиционната документация беше внесена за съгласуване в Националния институт за недвижимо културно наследство. На основание чл. 7, ал. 2 от Договор № РД11-00-388/13.12.2024 г. между Министерството на културата и НПМ „Шипка-Бузлуджа“ и чл. 8 от Наредба № Н-4/08.10.2013 г. за условията и реда за представяне на културните ценности, на 16.12.2025 г. документацията беше представена за съгласуване в Министерството на културата¹.

Участие в научни конференции

д-р Чавдар Ангелов, Научна конференция „Плевенски исторически четения“. „Съединение и разединение“, Регионален исторически музей – Плевен, 13.11.2025 г. – 14.11.2025 г., доклад на тема: „Участието на 55-ти пехотен полк във военните операции срещу Сърбия пред есента на 1915 г.“.

Деница Рахнева, Национална научна конференция „Дните може да изглеждат дълги, но годините са кратки...“, Литературно-художествен музей „Чудомир“ – Казанлък, 28.03.2025 г., доклад на тема: „Приятелство отвъд годините – интересни факти от кореспонденцията между Чудомир и Асен Василиев“.

Деница Рахнева, Национална научна конференция „Васил Левски, комитетското дело и идеята за всенародно българско въстание“, Национален музей „Васил Левски“ – Карлово, 20.11.2025 г. – 21.11.2025 г., доклад на тема: „Цанко Минков Дечев – най-младият Ботев четник“.

Даниела Димитрова, Национална научна конференция „120 години музей Сливен. Историческа памет и културно наследство“, Регионален исторически музей – Сливен, 30.10.2025 г. – 31.10.2025 г., доклад на тема: „Сбирката „Акварелни портрети на опълченци“ във фонда на Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“.

Златина Чорева, Национална научна конференция „120 години музей Сливен. Историческа памет и културно наследство“, Регионален исторически музей – Сливен, 30.10.2025 г. – 31.10.2025 г., доклад на тема: „Животът на Никола Семов – участник в Българското опълчение, просветен и обществен деец в следосвобожденска България, в

¹ Към момента на внасянето за съгласуване на Тематико-експозиционната документация НПМ „Шипка-Бузлуджа“ не е получил съгласувателното становище на Министерството на културата въпреки изразеното със Становище изх. № 4500-23/14.10.2025 г. на НИНКН мнение по въпроса. Независимо от това, с цел спазването на определения в чл. 7, ал. 2 във връзка с чл. 3, ал. 1, т. 2 от Договор № РД11-00-388/13.12.2024 г. между Министерството на културата и НПМ „Шипка-Бузлуджа“ срок за реализиране на дейностите по проекта, той беше представен на вниманието на министъра на културата.

снимки и документи, дарени на Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“ от негови наследници“.

Публикации

В различни специализирани издания през 2025 г. бяха обнародвани следните разработки на специалисти от музея:

Ангелов, Чавдар, Радостина Стоянова. Списък на опълченците, родом от Пиротско и Нишко, сражавали се в редовете на Българското опълчение по време Руско-турската война 1877 – 1878 г. – В: За известните и неизвестните българи в Сърбия. О познатим и непознатим Бугарима у Србији. Пловдив, 2025, с. 54 – 74.

Ангелов, Чавдар. Българските народни първоначални училища в Драмската областна военна инспекция през Първата световна война. – В: Конфликти и разбирателства в историята. Сборник с доклади от научна конференция. Плевен, 2025, с. 340 – 350.

Ангелов, Чавдар. Изложба „Випуските на свободата – Шипченски, Орловски, Бузлуджански, Шейновски, Опълченски...“. – Известия на музеите от Югоизточна България. Т. XXVIII, с. 372 – 375.

Рахнева, Деница. Паралели за парижките впечатления и нашенските порядки. – В: Посланията на Чудомир. Велико Търново, 2025, с. 19 – 27.

Рахнева, Деница. Иван Попалексов Хаджиенов/Адженов (1835 – 1903 г.) – издателят на първия български всекидневник. – В: Васил Левски, българската емиграция и освобождението на България. Материали от Национална научна конференция, проведена на 21 – 22 ноември 2024 г. в Карлово. София – Карлово, 2025, с. 248 – 259.

Специализирани справки

През 2025 г. специалистите от отдел „Научноизследователска и експозиционна дейност“ и отдел „Фондове“ на музея изготвих дванадесет справки за участието на Георги Лазаров Темелков, Иван Момчев, Йордан Венов, Бончо Христов Караджов, Стоян Георгиев, Линко Пиндук, Иван Симеонов Главанов, Янко Иванов, Илия Трифонов, Васил Теохаров, Иван Събев и Георги Андреев в редовете на Българското опълчение по време на Руско-турската война от 1877 – 1878 г.

В отговор на постъпило в деловодството на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ заявления от Исторически музей – Чирпан за издирване на информация за опълченци от Чирпан и Чирпанско бяха извършени и изготвени други 32 проучвания и справки за ветераните от Освободителната война Иван Колев, Петър Михалов, Атанас Шиваров, Илия Жеков, Генчо Пенев, Димитър Калайджиев, Стоян Ботушаров, Георги Данчов, Стою Филипов, Недялко Недев, Иван Драганов, Теньо Пенков, Георги Гочев, Господин Димов, Стефан Мускуров, Димитър Станев, Антон Иванов, Тодор Гочев, Васил Овчаров, Тодор Киров, Кръстю Пенков, Хараламби Белучев, Стоян Димов, Гаврил Исаков, Никола Цанев, Велко Тишев, Радуш Радушев, Петър Динев, Димо Димов, Атанас Тенев, Христо Митов и Гено Пенчев.

В отговор на постъпило в деловодството на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ заявления от Държавния военноисторически архив във Велико Търново за издирване на информация за опълченци от с. Арбанаси бяха извършени и изготвени още 22 проучвания и справки за следните лица, сражавали се в редовете на Българското опълчение по време на Освободителната война, Панайот Кърджиев, Димитър Недялков, Панайот Добрев, Никифор Кирин (Кирилов), Марин Иванов Папазов, Хараламби Иванов Сапунджиев (Сапунов), Иван Николов, Петър Панайотов Марков, Атанас Христов, Димитър Статев (Стаев), Стефан Тодоров, Йордан Ангелов, Янко Боянов Сидеров, Панайот Георгиев, Георги Николов (Николов), Тодор Христов (Халачев), Косто Несторов, Иван Илиев, Харсинотий Ламбринов, Стоян Пенчев, Анастас Георгиев и Николай Иванов.

През отчетната година музейните специалисти извършиха три проучвания, които установиха, че НПМ „Шипка-Бузлуджа“ не разполага с данни, които да потвърждават

участието на лицата Христо Начев, Никола Вешков и Марко Димитров Мирчев в редовете на Българското опълчение.

По искане на Николай Колев и Николай Теодосиев Мая Миланова – ръководител на звено „Връзки с обществеността и реклама“ в НПМ „Шипка-Бузлуджа“, и Даниела Димитрова – уредник в отдел „Научноизследователска и експозиционна дейност“ на музея, изготвиха две проучвания за инвентирания в основния фонд на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ фамилен печат на семейството на граф Николай Игнатиев и за наличието във фонда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ на акварелни портрети на поборници, участници в Дряновската епопея (1876 г.), рисувани от художника Стефан Ковачев.

III. ЗВЕНО „ВРЪЗКИ С ОБЩЕСТВЕННОСТТА И РЕКЛАМА“

През 2025 г. Паметникът на свободата беше посетен от 75211 туристи, от които 68445 души са заплатили входна такса, а 6766 човека са били гости на музея в дните на отворени врати. От заплатилите входна такса 35079 души са пълнолетни български граждани, 27956 са български ученици и студенти, а 5410 – чуждестранни туристи. В абсолютни стойности тези данни сочат намаляване на общия поток посетители с около 3000 души в сравнение с предходната година, като се наблюдава спад при категориите „пълнолетни български граждани“ и „български ученици и студенти“, като всяка от тези групи е намаляла с по около 2000 души, докато броят на чуждестранните посетители се е увеличил с 1500 души.

Пред туристите са изнесени 299 беседи, от които на български език – 287; на руски език – седем; на други езици – пет. В сравнение с предходната година се наблюдава увеличаване на броя на изнесените беседи, особено на беседите на български език (за сравнение през 2024 г. са изнесени 244 беседи на български език).

През туристическия сезон Мултимедийната зала на връх Шипка работеше непрекъснато. Осъществени са 178 прожекции на документални филми за Шипченската епопея – на български и на руски език, за паметниците в района на Шипченския проход и на детския анимационен филм за Шипченската епопея.

През отчетната година Паметникът на свободата е бил затворен за посещения 13 дни поради проблеми с електрозахранването и влошена метеорологична обстановка.

В интернет и фейсбук страниците на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха публикувани 50 съобщения и публикации, представящи работата на музея. За популяризиране на неговата дейност на журналисти и издатели бяха предоставяни снимков материал, историческа и туристическа информация. В рубриката „Исторически календар“ бяха публикувани съобщения за: 8 януари – 147 години от освобождението на Казанлък; 10 – 11 май – рождението на войводите Хаджи Димитър и Стефан Караджа; 18 юли – 157 години от гибелта на Хаджи Димитър; 26 август – 91 години от освещаването и откриването на Паметника на свободата; 6 септември – 140 години от Съединението на Княжество България с Източна Румелия; 22 септември – 117 години от обявяването на независимостта на България и др.

Ръководителят на звеното направи подбора на изображенията и подготви текстовете, включени в музейния календар за 2026 година, озаглавен: „Деца рисуват свободата“ от подбрани детски рисунки, които се съхраняват в музея и са рисувани в различни периоди по инициатива на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ по повод годишнини от исторически събития.

Като ръководител на проекта „Изготвяне на Тематико-експозиционна документация, проектиране и дизайн на постоянната експозиция на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в Паметника на свободата на връх Шипка – „Шипченска епопея“, ръководителят на звеното участва в съставянето на Концепцията за постоянната експозиция, в изработването на Тематичната структура с разширено описание на структурата и съдържанието на експозицията и на

Тематико-експозиционния план, разработен на основата на концепцията и тематичната структура. Той участва активно в работните срещи и обсъжданията, проведени с проектантите на художествено-пространственото оформление на експозицията. След завършването на проекта, същият беше представен пред публиката посредством прессъобщения и подробна информация в сайта на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ и Фейсбук страницата на музея.

През отчетната година звеното се включи в подготовката на организирани музейни изложби. Работата бе свързана с корекция на текстове, изработване на афиши и покани, изготвяне на прессъобщения и предоставяне на информация за гостуващите музейни изложби на приемащите ги културни институции. Звеното оказва съдействие на различни обществени организации и отделни творци, желаещи да осъществят различни събития и проекти на територията на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Продължи работата по актуализирането и допълването на историческите справки и справките за експозицията в Паметника на свободата. Оказано беше необходимото съдействие и бяха предоставени информация, материали и консултации на музеи, организации и граждани, интересувачи се от работата на музея и от неговите туристически обекти.

По случай Националния празник на Република България, честването на 156-тата годишнина от подвига на обединената чета на Хаджи Димитър и Стефан Караджа, Националното честване на Шипченската епопея специалистите от музея участваха в телевизионни и радио предавания. Продължи редовното подаване на информация към други регионални и местни информационни печатни и електронни издания.

Издателска дейност

Календар` 2026 „Деца рисуват свободата“. Казанлък, 2025.

Премиери на книги

При голям интерес от страна на публиката премина организираната от НПМ „Шипка-Бузлуджа“ през 2025 г. премиера на книгата **Палангурски, Милко, Веселин Янчев, Петър Стоянович**. Три погледа към Съединението от 1885 г. София, 2025, 10.07.2025 г., Литературно-художествен музей „Чудомир“ – Казанлък.

Работа с деца и ученици

На 17.01.2025 г. в Културно-информационен център „Безистен“ с интерактивен музей в Ямбол д-р Чавдар Ангелов изнесе открит урок на тема „Освобождението на България“ пред ученици от ПГ „Васил Левски“ – Ямбол, и ПМГ „Атанас Радев“ – Ямбол.

На 27.02.2025 г. в Общинска библиотека „Искра“ в Казанлък Мая Миланова – ръководител звено „Връзки с обществеността и реклама“ на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, изнесе три открити урока пред ученици от казанлъшкото училище „Екзарх Антим I“ на тема „Свободата“.

По покана на Асоциацията на професионалните географи и регионалисти (АПГР), Общинска секция – Казанлък, уредникът от отдел „Научноизследователска и експозиционна дейност“ Златина Чорева се включи в подготовката и реализацията на местната инициатива за ученическа изложба под мотото: „Поглед към Казанлъшката котловина“. Една от подтемите в експозицията беше, свързана с представянето на по-малко познати личности от Казанлъшкия регион. За изложбата бяха подбрани снимки и документи от фонда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, с които, в самостоятелно табло, бяха представени животът и дейността на арх. Генчо Скордев – архитектурен контролор по време на строежа на Паметника на свободата. Изложбата бе открита на 10.12.2025 г. в зала „Иван Милев“ на Културно-информационен център – Казанлък. По инициатива на АПГР и със съдействието на РУО –

Стара Загора, през 2026 г. НПМ „Шипка-Бузлуджа“, заедно с други културни и образователни институции, ще се включи в организацията и провеждането на регионален конкурс на тема: „Поглед към Казанлъшката котловина“.

Други събития

На 21.03.2025 г. НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе домакин и съорганизатор на проведения при паметника на Хаджи Димитър на връх Бузлуджа ритуал по полагане на военна клетва от войници на 8-ма Тунджанска механизирана бригада – Стара Загора.

Музеят бе домакин на Петото издание на фестивала „Open Buzludzha Fest“, което се проведе от 11.08.2025 г. до 17.08.2025 г. в района на „Историческа поляна“ на връх Бузлуджа.

IV. НАУЧНА БИБЛИОТЕКА

За по-добрата организация на работата на Научната библиотека със Заповед № 13/10.01.2025 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ беше създадена постоянно действаща комисия към библиотеката. Нейната задача е да определя цената на постъпващите без съпроводителен документ или без отразена корична цена библиотечни документи във фонда на библиотека, да извършва ревалоризация и деноминация на постъпващи като дарение в библиотечния фонд библиотечни документи и да извършва ревалоризация и деноминация на инвентирани във фонд на Научната библиотека библиотечни документи, подлежащи на отчисление.

Паралелно с това, със Заповед № 15/13.01.2025 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ беше назначена пълна инвентаризация на библиотечния фонд на Научната библиотека. Поради голямата ангажираност на библиотекаря, определен за председател на комисията, извършваща пълната инвентаризация на основния и обменния фонд на НПМ „Шипка-Бузлуджа, и включването му в екипа, натоварен с изработването на Тематико-експозиционната документация за новата постоянна експозиция на музея, със Заповед № 206/20.11.2025 г. на директора на музея срокът за приключване на пълната инвентаризация на библиотечния фонд на Научната библиотека беше удължен до 29.05.2026 г.

В началото на отчетната година бяха закупени и подредени нови плексигласови разделители за всеки от отделите на библиотеката. Продължи поставянето на баркодове на всеки екземпляр от библиотеката, съответстващ на инвентарния му номер, както и въвеждането на библиотечния фонд в електронен каталог за вътрешна употреба. През реставрация и укрепване на подвързията преминаха 20 броя библиотечни материали.

През 2025 г. бяха закупени 56 тома литература на обща стойност 1750,48 лева. От книгите, получени без съпроводителен документ и корична цена, комисията определяща цените им обработи 25 тома на обща стойност 498,50 лева, които ще бъдат вписани в инвентарната книга през 2026 г. Обработката на останалите книги без съпроводителен документ и корична цена ще продължи след заседание на комисията за определяне на стойността им през 2026 г.

На читатели бяха предоставени за ползване 29 броя библиотечни документи, като библиотеката все още не функционира пълноценно поради продължаващата обработка на фонда.

Введена бе практиката при напускане на работа библиотекарят да удостовери, че напускащото лице не дължи книги на библиотеката.

Библиотекарят взе участие в XXXI Есенен семинар „АБ – днес и утре“, където премина обучение на тема: „АБ Уеб, RFID технологии, инвентаризация и преминаване към еврото“. Семинарът се състоя от 24.09.2025 г. до 26.09.2025 г. в Регионална библиотека „Никола Фурнаджиев“ – Пазарджик.

V. ФОТОЛАБОРАТОРИЯ

Дейността на фотолабораторията през 2025 г. беше съобразена с годишния план и задачите на НПМ „Шипка-Бузлуджа“. Основната дейност беше насочена към дигиталното заснемане на документи, материали, публикации във вестници и списания, или друга научна литература, свързани с изследователската и популяризаторската дейност на музея. Фотолабораторията взе участие в подготовката и реализацията на всички фотодокументални изложби и отпечатания през годината музеен календар. Музейният фотограф се включваше активно в транспортирането, аранжирането, рекламата и документирането на всички гостуващи изложби в различни градове на страната, по различни поводи свързани с предмета на дейност на музея. След техническата обработка на изображенията, включваща форматиране, композиция, цвят, контраст, яркост и пр., файловете се каталогизираха в отделни папки и подреждаха във фото-архива на музея. Оказано бе пълно съдействие на колегите уредници при издирването, заснемането, обработката и проектирането на визуалната част на подготвяните през отчетната година тематични изложби.

Музейният фотограф беше член на назначената със заповед на директора на музея комисия, която извърши пълната инвентаризация на основния и обменния фонд на НПМ „Шипка-Бузлуджа“. Той активно се включи и в работата на екипа, който изготви Тематико-експозиционната документация на новата постоянна експозиция на музея. Като председател на назначената със Заповед № 17/14.01.2025 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ комисия той направи пълен преглед на състоянието на наличните образци фото-, кино-, видео- и аудиотехника и носители, допълнителното оборудване, консумативите и аксесоарите за тях, както и на всички запазени апарати и съоръжения от Фотолабораторията на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Фотолабораторията се включи активно в редица дейности на отдел „Стопански“, свързани с транспортирането на изложби, монтаж и демонтаж на транспаранти и рекламни материали, закупуване на материали, почистване на парадните стълбищата пред Паметника на свободата на връх Св. Никола (Шипка) и на паметника на Хаджи Димитър на връх Бузлуджа и други дейности по ремонта и поддръжката на недвижимата собственост и инвентар.

Продължи попълването на музейния архивен фонд със снимки, запечатали важни моменти от всенародните тържества на връх Шипка по случай Националния празник на Република България и Шипченската епопея, честването на годишнината от гибелта на Хаджи Димитър и неговите четници на връх Бузлуджа, както и на организираните от музея събития – лекции, представяне на книги и презентации и др.

VI. ОТДЕЛ „СТОПАНСКИ“

Поддръжка и придобиване на имущество

През 2025 г. бе направено всичко възможно за поддържането на включените в границата на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ паметници и паметни места и повереното на музея държавно имущество. В тази връзка ръководството на музея и работниците в отдела извършиха:

1. Техническо обслужване на трафопоста в административната сграда на музея на връх Шипка.
2. Техническо обслужване и контролно замерване на заземителните инсталации на Паметника на свободата и Големия руски паметник.
3. Контролно замерване на осветеността и микроклимата на работните помещения в административната сграда на музея в гр. Казанлък.
4. Контролно замерване на осветеността и микроклимата на работните помещения в административната сграда на музея на връх Шипка.
5. Поставяне на ПОС терминал в павилион за продажба на входни такси и сувенири на връх Шипка.

6. Почистване на стъпалата (пешеходен подход) от паркинга на превала на Шипченския проход до Паметника на свободата.
7. Почистване на района на паметника на Хаджи Димитър на връх Бузлуджа.
8. Почистване на паметниците на 3-та и 5-та опълченски дружини и на подпоручик Сергей Коко, издигнати на източния склон на връх Шипка.
9. Редовно окосяване на тревните площи в района на Паметника на свободата.
10. Окосяване на тревните площи и почистване от изсъхнали дървета и храсти на предоставената за управление на музея оранжерия, намираща се западно от гр. Шипка, община Казанлък.
11. Почистване на тревните площи и премахването на изсъхнали храсти в двора на Дрянковата къща, с. Боженци, община Габрово.
12. Почистване на помещение-склад за сувенири и подготовката му за превръщане в работилница в хижа „Опълченец“ на връх Шипка.
13. Почистване на района около хижа „Опълченец“ на връх Шипка.
14. Паметникът на свободата и другото предоставено за управление на музея недвижимо и движимо имущество е застраховано. На всеки от работниците на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ е направена годишна застраховка трудова злополука. Направена е и застраховка „Отговорност на работодателя“. Застраховани са пътническите места в автомобилите на музея.
15. Техническо обслужване на автомобилния парк на музея.
16. Ремонт на два броя нафтови горелки на Вечния огън на връх Шипка.
17. Профилактика и ремонт на отоплителните уреди в административната сграда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ на връх Шипка.
18. Изчистване на помещението на „Фотолаборатория“ в административната сграда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в гр. Казанлък и подготовката му за превръщане във музейно фондохранилище.
19. Закупуване и монтаж на пет броя охранителни камери в административна сграда на музея на връх Шипка.
20. Техническа профилактика на влагоуловители в Паметника на свободата.
21. Ремонт на водна помпа, намираща се във водоема на северозападния склон на връх Шипка.
22. Закупуване и монтаж на резервоар за вода 1000 литра в санитарния възел в административната сграда на музея на връх Шипка.
23. Преобоядисване на Мултимедийната зала в административната сграда на музея на връх Шипка.

Възлагане на дейностите, свързани с изпълнението на одобрения проект за реставрация и консервация на Паметника на свободата

В края на отчетната година успешно беше финализирана обявената на 10.02.2025 г. обществена поръчка за определяне на изпълнител по реда на Закона за обществените поръчки с предмет: „Изпълнение на реставрационни и консервационни дейности и строително-монтажни работи по всички части на работен проект за обект: „Реставрация и консервация на фасадите на Паметника на свободата на връх „Шипка“ в ПИ с идентификатор 83199.1.1, землището на гр. Шипка, община Казанлък, област Стара Загора“. Процедурата завърши със сключването на 15.01.2026 г. на Договор между НПМ „Шипка-Бузлуджа“ и „Билдинг комфорт“ ООД – Велико Търново.

Участие в обявени от Министерството на културата сесии за финансиране на проекти

През отчетната година екипът на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ продължи работата си по изпълнението и отчитането на проект: „Изработване на Тематико-експозиционна документация, проектиране и дизайн на постоянна експозиция на Национален парк-музей

„Шипка-Бузлуджа“ в Паметника на свободата на връх Шипка – „Шипченска епопея“. Проектът се финансира по обявена от Министерството на културата конкурсна сесия за финансиране на проекти в областта на движимото културно наследство, музеите и художествените галерии, Тема № 3: „Дейности по представяне на движимото културно наследство в постоянните експозиции музеите и художествените галерии“. (Договор № РД 11-00-388/13.12.2024 г. между Министерството на културата и НПМ „Шипка-Бузлуджа“).

Вътрешни устройствени актове

През 2025 г. ръководството на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ разработи и утвърди следните вътрешни правила и планове, имащи пряко отношение към подобряването на отделни аспекти от музейната работа:

1. Досие с документи, регламентиращи пожарната безопасност в обект: НПМ „Шипка-Бузлуджа“, ул. „П. Р. Славейков“ № 8, гр. Казанлък. Паметник на свободата и административната сграда на връх Шипка, утвърдено със Заповед № 75/21.03.2025 г. на директора на музея.

2. Антикорупционен план на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, представен на 04.04.2025 г. на министъра на културата за утвърждаване.

3. Вътрешни правила за реда за управление на цикъла на обществените поръчки на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, утвърдени със Заповед № 88/09.04.2025 г. на директора на музея.

4. Вътрешни правила за комплектуване и ползване на Научния архив на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ – Казанлък, утвърдени със Заповед № 164/28.08.2025 г. на директора на музея.

Научен архив на НПМ „Шипка-Бузлуджа“

В връзка със задълженията на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, произтичащи от Закона за културното наследство и Наредба № Н-3 от 26.01.2012 г. за създаването, съдържанието, поддържането, съхраняването и използването на Националния документален архив на Националния институт за недвижимо културно наследство и научния архив на музеите, през 2025 г. бяха извършени редица дейности, които имат отношение към по-добрата организация и възстановяването на дейността на Научния архив на музея. Със Заповед № 164/28.08.2025 г., Заповед № 165/28.08.2025 г. и Заповед № 166/28.08.2025 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха утвърдени вътрешни правила за Научния архив, беше определено лице, което да го завежда и беше определено помещение в административната сграда на музея в гр. Казанлък, където да се помещава Научния архив.

Обучения и квалификация

1. Работниците на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в занятие по учебна евакуация и пожарна безопасност на тема: „Пожар. Класификация на пожарите. Способи за прекратяване на горенето. Видове гасителни вещества. Видове пожарогасители. Основни правила при работа с противопожарните уреди. Учебна евакуация“ (10.02.2025 г., административна сграда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в гр. Казанлък).

2. Общите работници от отдел „Стопански“ на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в обучение на тема: „Обучение по безопасност и здраве при работа с ръчни и механизирани инструменти – моторни триони, тримери, хросторези и ръчни електрически инструменти“ (22.04.2025 г., офиса на „Проекта консулт. Трудова безопасност“ ЕООД, гр. Стара Загора).

3. Златка Петрова Иванова – член на Групата по условия на труд в НПМ „Шипка-Бузлуджа“, участва в обучение по здравословни и безопасни условия на труд съгласно Наредба РД-07-2 от 16.12.2009 г. за условията и реда за провеждане на периодично обучение и инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и Наредба № 4 от 03.11.1998 г. за обучение на представителите на комитетите и групите по условия на труд (04.05.2025 г., офиса на Служба трудова медицина „Сага“ ЕООД, гр. Стара Загора).

4. Чавдар Костадинов Ангелов и Нина Жекова Джагалова – членове на Групата по условия на труд в НПМ „Шипка-Бузлуджа“, участваха в обучение по здравословни и безопасни условия на труд съгласно Наредба РД-07-2 от 16.12.2009 г. за условията и реда за провеждане на периодично обучение и инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и Наредба № 4 от 03.11.1998 г. за обучение на представителите на комитетите и групите по условия на труд (07.05.2025 г., офиса на Служба трудова медицина „Сага“ ЕООД, гр. Стара Загора).

5. Главният счетоводител на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ участва в курсове на обучение на теми: „Акценти в отчетността на министерствата и техните поделения“ и „Подготовка за приключване на полугодие“ (19.05.2025 г. – 21.05.2025 г., гр. Велинград, „Гранд хотел „Велинград“).

6. Главният счетоводител на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ участва в обучение на тема: „Системите за вътрешен контрол в публичния сектор – основни изисквания и специфики при прилагането им в различните видове организации“, „Основни видове контролни дейности по чл. 13 от ЗФУКПС“, „Нова контролна дейност – предварителен контрол за законосъобразност на обществените поръчки съгласно чл. 237б от ЗОП“ и „Как да подобрим процеса на управление на риска“ (21.06.2025 г. – 24.06.2025 г., Курортен комплекс „Слънчев бряг“, хотел „Котва“).

7. Работниците на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в занятие по учебна евакуация и пожарна безопасност на тема: „Пожар. Класификация на пожарите. Способи за прекратяване на горенето. Видове гасителни вещества. Видове пожарогасители. Основни правила при работа с противопожарните уреди. Учебна евакуация“ (10.07.2025 г., Паметник на свободата на връх Шипка).

8. Главният счетоводител и специалистът на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в обучение на тема: „Електронна трансформация на трудовите книжки и новия ред за провеждане и документиране на инструктажа“ (15.07.2025 г. – 17.07.2025 г., с. Старосел, община Хисаря, Комплекс за винен и спа туризъм „Старосел“).

9. Библиотекарят на Научната библиотека и счетоводителят от отдел „Финансово-счетоводен“ на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в XXXI Есенен семинар „АБ – днес и утре“ с обучение на тема: „АБ УЕБ, RFID технологии, дигитализация“ (24.09.2025 г. – 26.09.2025 г., Регионална библиотека „Никола Фурнаджиев“ – Пазарджик).

10. Главният счетоводител и счетоводителят от отдел „Финансово-счетоводен“ на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в курс на обучение на тема: „Годишно счетоводно приключване и съставяне на годишен финансов отчет на бюджетните организации за 2025 година“ (08.12.2025 г. – 10.12.2025 г., гр. Велинград, Гранд хотел „Велинград“).

Други дейности

1. Провеждане на годишни профилактични медицински прегледи на работниците при НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

2. Провеждане на годишни профилактични прегледи при специалист офталмолог и закупуване на диоптрични очила и зимни якета на работниците, утвърдени в списък за лични предпазни средства.

3. Директорът на музея участва като член в състава на назначената от кмета на община Панагюрище комисия за избор на директор на Исторически музей – Панагюрище, проведен на 11.02.2025 г. в сградата на община Панагюрище.

VII. БЮДЖЕТ

НПМ „Шипка-Бузлуджа“ е юридическо лице, второстепенен разпоредител с бюджет към министъра на културата – Държавна дейност 739 „Музеи, художествени галерии, паметници на културата и етнографски комплекси с национален и регионален характер“. Прилагането на системата на делегиран бюджет е сигурна предпоставка за подобряване на финансовата и материалната обеспеченост на музея.

Съгласно прилаганите стандарти в делегираната от държавата дейности за 2025 г., субсидията на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе в размер на 975779 лева, от които музеят е изразходвал 982841 лева².

Получените текущи дарения от дарители са в размер на 5026 лева от дарителската каса в Паметника на свободата. Получените дарения са вписани в Книгата за регистриране на даренията в НПМ „Шипка-Бузлуджа“ и са осчетоводени.

Уточненият план на собствените приходи за 2025 г. е в размер на 269848 лева. Реализираните собствени приходи до 31.12.2025 г. са в размер на 263123 лева.

Внесен данък 3 % върху приходите от стопанската дейност за 2025 г. по Закона за корпоративното и подоходно облагане на стойност 9848 лева.

Уточненият план за разходите на 2025 г. е в размер на 1235779 лева, от които са изразходвани 1241548 лева, разпределени както следва: издръжка – 270383 лева; изплатени заплати, други възнаграждения и задължителни осигурителни вноски от работодателя – 962295 лева; закупуване на ДМА – 1611 лева; платени данъци и такси – 7259 лева.

Съгласно Закона за счетоводството и Счетоводната политика на Министерството на културата са извършени счетоводни анализи, инвентаризации, актуализации на план/отчет в рамките на бюджета на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Д-Р ЧАВДАР АНГЕЛОВ (п.)

Директор на
НПМ „Шипка-Бузлуджа“

Отчетът е разработен на база представените годишни отчети за 2025 г. на отделите и звената в НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Отчетът е публикуван на интернет страницата на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Приложение № 1

Временни експозиции с движими културни ценности от фонда на музея:

1. **„Освобождение“**, 15.01.2025 г. – 21.02.2025 г., Исторически музей – Чирпан.
2. **„Пътят на свободата. От Шипка до Сан Стефано“**, 16.01.2025 г. – 07.03.2025 г., Исторически музей – Харманли.
3. **„Последното сражение. Шипка – Шейново“**, 17.01.2025 г. – 20.02.2025 г., Културно-информационен център „Безистен“ с интерактивен музей – Ямбол.
4. **„Командирите на Българското опълчение“**, 05.02.2025 г. – 07.04.2025 г., Исторически музей – Димитровград.
5. **„90 години в 90 снимки. Паметник на свободата – път към времето“**, 06.02.2025 г. – 04.04.2025 г., Регионален исторически музей – Бургас.
6. **„Строителите на Паметника на свободата“**, 26.02.2025 г. – 11.04.2025 г., Регионален военноисторически музей – Плевен.

² На основание Договор № РД 11-00-388/13.12.2024 г. между Министерството на културата и НПМ „Шипка-Бузлуджа“ за проект „Изработване на Тематико-експозиционна документация, проектиране и дизайн на постоянна експозиция на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в Паметника на свободата на връх Шипка – „Шипченска епопея“ през 2025 г. музеят е отчетел разходи в размер на 40523,64 лева. Финансовият отчет към договора е предаден в Министерството на културата с писмо изх. № 172/10.12.2025 г. на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

7. **„Последното сражение. Шипка – Шейново“**, 26.02.2025 г. – 06.05.2025 г., Исторически музей – Севлиево.
8. **„В памет на безсмъртните...“**, 27.02.2025 г. – 12.04.2025 г., Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ – София.
9. **„Шипченската епопея през погледа на участника във войната Стефан Кисов“**, 27.02.2025 г. – 16.05.2025 г., Общински исторически музей – Брезник.
10. **„Освобождение“**, 03.03.2025 г. – 30.04.2025 г., Художествена галерия „Христо Тодоров“ – Жеравна.
11. **Представяне на възпоменателна сребърна чаша инв. № 125 от основния фонд на НПМ „Шипка-Бузлуджа“** в Бургас по повод Националния празник на Република България, 03.03.2025 г. – 12.03.2025 г., Регионален исторически музей – Бургас
12. **„Командирите на Българското опълчение“**, 05.08.2025 г. – 12.09.2025 г., Национален музей на образованието – Габрово.
13. **„В памет на безсмъртните...“**, 07.08.2025 г. – 07.09.2025 г., Художествена галерия – Казанлък.

Приложение № 2

Временни експозиции без движими културни ценности от музейния фонд:

1. **„На този връх свят паметник ще се издигне“**, 24.02.2025 г. – 28.03.2025 г., Регионална библиотека „Захарий Княжески – Стара Загора.
2. **„Ний летиме от Балкана мощни Шипченски орли“**, 28.02.2025 г. – 17.04.2025 г., Национален музей „Васил Левски“ – Карлово.
3. **„От оръжието към плуга. Животът на опълченците след Освобождението“**, 28.02.2025 г. – 27.02.2026 г., Национален музей „Христо Ботев“ – Калофер.
4. **„120 години Храм-паметник „Рождество Христово“ в град Шипка“**, 28.02.2025 г. – 31.03.2025 г., Регионален исторически музей – Враца.
5. **„Строителите на Паметника на свободата“**, 28.02.2025 г. – 16.05.2025 г., Исторически музей – Лом.
6. **„Началото... 140 години от първото организирано честване на Бузлуджанската епопея“**, 19.07.2025 г. – 07.08.2025 г., връх Бузлуджа.
7. **„Последното сражение. Шипка – Шейново“**, 26.08.2025 г. – 03.10.2025 г., Военен клуб – Чирпан.
8. **„Дългият път на националния ни химн“**, 30.08.2025 г. – 31.10.2025 г., Паметника на свободата, връх Шипка.